

Resultaten beknopt onderzoek naar sport voor buitenlandse vrouwen in de gemeente Tilburg

Marie-Christine van Dongen

Maart 2010

Inhoud

1	Inleiding	5
1.1	Inleiding	5
1.2	Vraagstelling	6
1.3	Onderzoeksverantwoording en methodiek	6
1.4	Leeswijzer	6
2	Achtergrond apart integratieaanbod voor vrouwen	7
2.1	Inleiding	7
2.2	Voor- en nadelen van een apart aanbod voor vrouwen	7
2.3	Wat zegt de Algemene wet gelijke behandeling?	9
2.4	Conclusies	10
3	Fietslessen voor allochtone vrouwen bij het CBV	13
3.1	Inleiding	13
3.2	Achtergrond en doelstellingen	13
3.3	Ervaringen deelnemers	15
4	Zwemmen voor vrouwen in zwembad Stappegoor	17
4.1	Inleiding	17
4.2	Achtergrond en doelstellingen	17
4.3	Ervaringen deelnemers	19
5	Conclusies	23
	Bijlage 1 Topiclijsten	25
	Bijlage 2 Lijst geïnterviewden	29
	Colofon	31

1 Inleiding

1.1 Inleiding

In februari 2010 is het evaluatierapport van het programma Integratie: 'Allemaal Tilburgers: een divers beeld'¹ gepresenteerd en in het college besproken. De evaluatie van het integratie- en participatiebeleid laat zien dat integratie iets is van de lange adem. Bedoeld wordt dat er op dit gebied dus geen gemakkelijke oplossingen zijn.

De bestrijding van armoede blijft een belangrijk punt van aandacht. Er is slechts een lichte daling te constateren van het aantal arme, allochtone gezinnen. Verder blijft het aantal inburgeringstrajecten in Tilburg achter bij de afspraken met het Rijk, wat overigens een landelijke trend is. Maar er is ook een aantal positieve ontwikkelingen te constateren. Zo is er een forse afname te zien van het aantal criminele allochtone jongeren in de leeftijd van 12 - 17 jaar. Ook zijn er positieve ontwikkelingen te zien op het gebied van deelname aan sporten door allochtone jongeren. Verder is een daling te constateren van het aantal leerlingen dat voortijdig de school verlaat. Ten slotte zijn er ook op het gebied van buurtbetrokkenheid, al dan niet ondersteund door de gemeente, positieve resultaten gemeten².

De raad heeft naar aanleiding van deze evaluatie aangegeven dat zij aanvullend nog twee projecten willen laten onderzoeken, namelijk 'fietslessen voor allochtone vrouwen bij het Centrum voor Buitenlandse Vrouwen (CBV)' en

-
- 1 In het najaar van 2009 heeft het Verwey-Jonker Instituut in opdracht van de gemeente Tilburg twee deelprojecten van 'Allemaal Tilburgers' geëvalueerd, namelijk de uitvoering van de Wet Inburgering (WI) en Taal en Participatie in de wijk.
  - 2 Persbericht gemeente Tilburg 'Integratie is iets van de lange adem', 3 februari 2010.

‘zwemmen voor vrouwen’. De resultaten van dit beknopte onderzoek worden in dit onderzoeksrapport gepresenteerd.

1.2 Vraagstelling

De doelstellingen van de twee deelonderzoeken luiden als volgt:

1. Wat waren vooraf de doelstellingen en verwachtingen van beide projecten en hoe sluiten deze aan bij de praktijk?
2. Hoe worden de betreffende projecten in de praktijk ervaren door de deelnemers?
3. Hebben de betreffende projecten bijgedragen aan integratie en participatie?

1.3 Onderzoeksverantwoording en methodiek

Het onderzoek is uitgevoerd in februari en maart 2010 door Marie-Christine van Dongen; zij is onderzoeker bij het Verwey-Jonker Instituut.

In het eerste onderdeel van het onderzoek is een analyse gemaakt van een aantal relevante beleidsstukken en overeenkomsten. Verder zijn in deze fase de verschillende topiclijsten ontwikkeld ten behoeve van de interviews. Vervolgens is een aantal interviews gehouden met zowel de projectcoördinatoren als ook enkele deelnemers. Tot slot zijn alle verkregen gegevens geanalyseerd en is het onderzoeksrapport geschreven.

Het Verwey-Jonker Instituut wil alle geïnterviewde personen, zowel de projectcoördinatoren als ook de deelnemers, hartelijk danken voor hun tijd, inzet en vertrouwen.

1.4 Leeswijzer

In hoofdstuk twee laten we een aantal algemene ideeën over apart integratieaanbod voor vrouwen de revue passeren. Vervolgens wordt in hoofdstuk drie Fietslessen voor allochtone vrouwen bij het CBV beschreven. Hoofdstuk vier beschrijft het project Zwemmen voor Vrouwen in zwembad Stappegoor. Het rapport eindigt met hoofdstuk vijf, met daarin de belangrijkste conclusies.

2 *Achtergrond apart integratieaanbod voor vrouwen*

2.1 *Inleiding*

In dit hoofdstuk schetsen we een kort beeld van de voor- en nadelen van een apart integratieaanbod voor vrouwen. We baseren ons daarbij op documenten van E-Quality, het kenniscentrum op het gebied van emancipatie, gezin en diversiteit. Deze organisatie heeft veel kennis en ervaring opgedaan op het gebied van integratie en emancipatie, ook met aparte voorzieningen voor vrouwen. Bovendien zijn ze actief op het gebied van gelijke behandeling.

2.2 *Voor- en nadelen van een apart aanbod voor vrouwen*

Aparte voorzieningen voor vrouwen kunnen om verschillende redenen voordelen hebben, er kleven echter ook nadelen aan. Hieronder staan deze voor- en nadelen beschreven.

Voordelen van apart aanbod voor vrouwen

- Er is een (beperkte) groep vrouwen die van hun echtgenoot of omgeving niet 'mogen' deelnemen aan activiteiten waar ook mannen komen. Daarnaast zijn er vrouwen die nog maar kort in Nederland zijn en die van huis uit niet gewend zijn aan gemengde groepen deel te nemen, waardoor zij het soms niet durven. Aparte voorzieningen zijn een manier om deze groepen vrouwen toch te bereiken, zodat zij de Nederlandse taal kunnen leren en uit hun isolement komen. Dat hoeft niet te betekenen dat de aanbieder van de aparte voorziening berust in het idee dat deze vrouwen niet met mannen in contact mogen komen. Het aanbieden van een aparte voorziening kan juist een methode zijn om ook met deze vrouwen het gesprek aan te gaan en hun emancipatieproces te ondersteunen.

- Veel vrouwen voelen zich meer op hun gemak in een vrouwengroep dan in een gemengde groep. Dat geldt vooral als het over bepaalde onderwerpen gaat, zoals seksualiteit, relaties, zwangerschap, bevalling en opvoeding, of huiselijk geweld.
- Ook als de verhouding met mannen aan de orde komt in de groep, werkt het soms beter om dat te doen zonder dat er mannen aanwezig zijn. Het kan voor de empowerment van vrouwen goed zijn om met vrouwen onderling ervaringen uit te wisselen en elkaar oplossingen aan te reiken. Nederlandse emancipatiepraatgroepen zijn om die reden ook vaak niet voor mannen toegankelijk.
- Vrouwen hebben gemiddeld een maatschappelijke achterstand ten opzichte van mannen. Zij zijn vaker geïsoleerd en hebben een achterstand op de arbeidsmarkt en ook - behalve bij de jongste generatie - op het gebied van opleiding. Dit kan een reden zijn om extra voorzieningen specifiek voor vrouwen te creëren, bijvoorbeeld cursussen of hulp bij de toeleiding naar werk. Op die manier kunnen achterstanden worden weggewerkt.

Nadelen van een apart aanbod voor vrouwen

- Een aparte voorziening voor vrouwen kan worden opgevat als een signaal dat de Nederlandse overheid (bijvoorbeeld de gemeente) begrip heeft voor het idee dat mannen en vrouwen beter niet aan gemengde groepen kunnen deelnemen.
- Het is belangrijk om mannen te betrekken bij het emancipatieproces. Als er aparte voorzieningen voor vrouwen zijn, gaan er minder vrouwen naar de gemengde groepen. Bovendien bestaat het risico dat het thema emancipatie alleen in de aparte vrouwengroepen aan de orde komt.
- In gemengde groepen kunnen vrouwen leren voor zichzelf op te komen, ook in gesprekken met mannen.
- Gemengde groepen zijn een betere voorbereiding op de maatschappij, bijvoorbeeld op de arbeidsmarkt of het onderwijs.
- Aparte voorzieningen kunnen in strijd zijn met de Algemene wet gelijke behandeling, zie paragraaf 2.3.
- Vrouwen vormen geen homogene groep; hun achtergrond, situatie, mogelijkheden, wensen en behoeften verschillen. Met een apart aanbod loopt men het risico dat een vrouw al snel naar dat specifieke aanbod

wordt toegeleid, terwijl een cursus elektrotechniek wellicht beter bij haar zou passen.

2.3 *Wat zegt de Algemene wet gelijke behandeling?*

Hoofregel

De Algemene wet gelijke behandeling verbiedt het maken van onderscheid naar bijvoorbeeld geslacht. Aparte voorzieningen voor vrouwen (of mannen) zijn een vorm van onderscheid. Dat is dus in principe verboden, ook als er geen discriminerende bedoelingen achter het beleid zitten. Deze wet is juist bedoeld om vrouwen te helpen in hun emancipatieproces, of mannen te ondersteunen bij het invullen van hun vaderschap. Bij uitzondering kan voorkeursbeleid voor vrouwen soms toegestaan zijn. Hieraan zijn echter strenge voorwaarden verbonden, dus wie een voorkeursbeleid wil voeren moet dat zorgvuldig voorbereiden en onderbouwen.

Let wel: het is juridisch geen probleem om een aanbod te hebben dat vooral vrouwen aanspreekt, ook niet als daardoor groepen ontstaan waar geen mannen aan deelnemen - bijvoorbeeld door het tijdstip waarop een cursus wordt gegeven, of door het onderwerp van een bijeenkomst. Een aanbod waaraan uitsluitend vrouwen of uitsluitend mannen mogen deelnemen is in principe verboden.

Voor welk aanbod geldt deze wet?

De Algemene wet gelijke behandeling geldt niet voor alle terreinen van het maatschappelijk leven.

Voor zover hier van belang is onderscheid verboden bij:

- Arbeid: het aanbieden van werk, werving, selectie, arbeidsbemiddeling, arbeidsvoorwaarden, arbeidsomstandigheden, scholing en promotiekanalen.
- Goederen en diensten: het aanbieden van goederen en diensten, en het geven van loopbaanoriëntatie en advies of voorlichting over school- of beroepskeuze. Dit verbod geldt niet alleen voor bedrijven, maar ook voor de openbare diensten en voor instellingen die werkzaam zijn op het gebied van volkshuisvesting, welzijn, gezondheidszorg, cultuur of onderwijs.

Dit betekent dat bijvoorbeeld onderscheid naar geslacht in principe niet is toegestaan bij het aanbieden van inburgeringscursussen. Dat geldt ook voor andere cursussen (zoals taalcursussen en cursussen voor bestuurswerk), theatervoorstellingen, zwemlessen, begeleiding bij oriëntatie op de arbeidsmarkt, etc. In sommige gevallen kan een voorkeursbeleid echter toegestaan zijn. De Algemene wet gelijke behandeling geldt niet voor clubs en bijeenkomsten die een besloten karakter hebben. Daaronder wordt verstaan dat het aanbod niet in het openbaar geschiedt.

Subsidie

Het verstrekken van subsidie door de overheid voor een bepaalde activiteit valt zelf niet onder de Algemene wet gelijke behandeling. Subsidieverstrekking valt namelijk niet onder het aanbieden van goederen en diensten, maar is een zogenaamde ‘eenzijdige overheidshandeling’³. Als een subsidieontvanger vervolgens onderscheid tussen mannen en vrouwen maakt, is het die subsidieontvanger die hierop juridisch kan worden aangesproken - niet de subsidiegever, zoals de gemeente.

2.4 Conclusies

Er kunnen goede redenen zijn voor een apart aanbod alleen voor vrouwen. Het is daarom van belang om per aanbod op een rij te zetten waarom een apart aanbod wordt overwogen en wat de voor- en nadelen zijn. Het is belangrijk om hierin een weloverwogen keuze te maken.

In de volgende gevallen kan het goed zijn om een apart integratieaanbod voor vrouwen te hebben:

- Als het gaat om een aanbod dat specifiek is gericht op vrouwen die niet zouden deelnemen aan een gemengde groep, maar wel aan een aparte groep.

---

3 Bij onderscheid naar ‘ras’ vallen eenzijdige overheidshandelingen overigens wel onder de AWGB, als het gaat om het onderwerp sociale bescherming (waaronder sociale zekerheid of sociale voordelen). Bij onderscheid naar geslacht of andere gronden is dat echter niet het geval.

- Als het gaat om een aanbod waar persoonlijke onderwerpen ter sprake komen die vrouwen niet snel bespreken in een gemengde groep, zoals seksualiteit, relaties of huiselijk geweld.

Als het er vooral om gaat dat vrouwen getalsmatig een inhaalslag te maken hebben, is een apart aanbod ook een optie. Er zijn dan echter ook andere mogelijkheden om die inhaalslag te bereiken:

- Extra voorlichting om vrouwen te stimuleren deel te nemen aan gemengde voorzieningen.
- Reserveren van een bepaald aantal trajecten voor vrouwen in gemengde voorzieningen, of het stellen van bepaalde targets voor een percentage vrouwelijke deelnemers.
- Aandacht voor het aantrekkelijk maken van algemene voorzieningen voor vrouwen. Denk aan kinderopvang, tijdstippen waarop cursussen worden gegeven, locaties die voor vrouwen als veilig worden ervaren, of thema-bijeenkomsten over onderwerpen waarvoor veel vrouwen interesse hebben.
- Het betrekken van bijvoorbeeld zelforganisaties van zwarte, migranten- en vluchtelingenvrouwen bij de werving.

Er zijn geen aanwijzingen dat mannen niet willen deelnemen aan gemengde cursussen en ander gemengd aanbod. Ook hebben mannen ten opzichte van vrouwen gemiddeld geen achterstand op de arbeidsmarkt of op het gebied van taal of opleiding. Daarnaast verkeren zij ten opzichte van vrouwen niet vaker in een isolement. Daarmee is er geen duidelijke reden voor aparte voorzieningen voor mannen die niet voor vrouwen toegankelijk zijn. Bovendien staat de Algemene wet gelijke behandeling niet toe een aanbod te doen waarbij vrouwen worden uitgesloten. Wellicht is dit soort aanbod juridisch te verdedigen als er voor vrouwen een gelijk aanbod is (dus bijvoorbeeld eenzelfde computercursus), maar daarover heeft de Commissie gelijke behandeling nog geen uitspraak gedaan. In de praktijk zal het aanbod geregeld niet geheel gelijk zijn, dus deze weg is niet aan te bevelen.

Mannen hebben gemiddeld traditionelere opvattingen over de m/v-rolverdeling en besteden minder tijd aan zorgtaken thuis in vergelijking met vrouwen. Wellicht kunnen zij over deze onderwerpen soms beter praten met andere mannen, dan met vrouwen erbij. Er kan dus wel een reden zijn

voor een apart aanbod aan mannen, specifiek over deze onderwerpen. Of dit juridisch acceptabel is, is de vraag.

Een apart aanbod kan heel zinvol zijn om bepaalde groepen vrouwen uit hun isolement te halen. Het is echter belangrijk vrouwen niet te snel in deze categorie te plaatsen. Er zijn immers ook veel vrouwen die wel degelijk deel kunnen nemen aan een gemengd aanbod.

Ook is het belangrijk om met vrouwen in het aparte aanbod in gesprek te gaan over het 'verbod' op gemengde activiteiten, of de angst voor zulke activiteiten. Dat kan bijvoorbeeld door de volgende vragen en onderwerpen aan de orde te stellen:

- Waarom mag dat niet?
- Wie bepaalt dat?
- Waar ben je bang voor?
- Weet je dat in Nederland het recht op gelijke behandeling geldt en dat dat behoort tot de mensenrechten?
- Hoe kun je hierover met je echtgenoot of je omgeving discussiëren?
- Hoe kunnen vrouwen elkaar steunen om hun bewegingsruimte te vergroten?

3 *Fietslessen voor allochtone vrouwen bij het CBV*

3.1 *Inleiding*

In dit hoofdstuk zullen we nader ingaan op de fietslessen voor allochtone vrouwen die worden gegeven bij het Centrum Buitenlandse Vrouwen (CBV) in Tilburg. Achtereenvolgens gaan we nader in op de doelstellingen, de verwachtingen en de ervaringen van deelnemers. Tot slot staan we stil bij de mogelijke bijdrage aan integratie en participatie.

3.2 *Achtergrond en doelstellingen*

Achtergrond

Het Centrum Buitenlandse Vrouwen (CBV) te Tilburg is sinds de oprichting in 1981 een belangrijke ontmoetingsplek voor allochtone vrouwen en meisjes. Het CBV richt zich op migrantenvrouwen uit Tilburg, afkomstig uit mediterrane landen, maar ook uit de andere werelddelen. De vrouwen kunnen elkaar ontmoeten en nemen deel aan allerlei cursussen en activiteiten. Het gaat om activiteiten die er enerzijds op gericht zijn om hun positie in de samenleving te verbeteren en er anderzijds voor zorgen dat zij zich thuis kunnen voelen.

Gezien de diversiteit aan vrouwen en de verscheidenheid aan wensen van deze vrouwen organiseert het CBV een veelheid aan activiteiten. Het uiteindelijke doel van deze activiteiten is om een snelle en optimale maatschappelijke participatie tot stand te brengen. Het CBV is actief op de volgende terreinen: onderwijs, wonen en leefbaarheid, zorg, gezondheid en bewegen, sociaal cultureel werk en welzijn, arbeid en economie. Het gaat daarbij om ontmoeting, voorlichting en scholing, maar ook om oriëntatie en

begeleiding naar de meest passende vervolgactiviteit op het gebied van scholing of werk⁴.

Sinds eind jaren 80 worden er door het CBV in Tilburg fietslessen aangeboden aan allochtone vrouwen. De vraag om fietslessen is oorspronkelijk bij de vrouwen zelf vandaan gekomen. Het betrof vrouwen die nooit hadden leren fietsen en die graag wat mobieler wilden worden om zo een betere toegang tot de maatschappij te kunnen krijgen. De methodiek is vervolgens ontwikkeld in samenwerking met de cursisten. Het fietsen is een manier om de weg te vinden in een stad; het vergroot de mobiliteit en toegankelijkheid en maakt de vrouwen zelfstandiger.

Volgens de projectcoördinatoren die de onderzoeker heeft geïnterviewd zijn de fietslessen bedoeld voor vrouwen die nog nooit hebben gefietst, én voor vrouwen die wel kunnen fietsen, maar nog niet op straat durven te rijden. Daarbij is het belangrijk dat de vrouwen fietsen ook leuk gaan vinden, dat het meer is dan puur vervoer. De vrouwen leren technisch fietsen en ze zich te handhaven in het verkeer. Een belangrijk aspect daarbij zijn de verkeersregels, daar wordt veel aandacht aan besteed.

Eén cursus bestaat uit 15 praktijklessen en 8 verkeerslessen. Als beide onderdelen voldoende zijn afgesloten krijgen de vrouwen een 'Stap op de fiets' certificaat. Het CBV stelt fietsen beschikbaar en ook is er kinderopvang voor de vrouwen die dat nodig hebben. Het CBV werkt vraaggericht; de fietscursussen zijn samen met de vrouwen ontwikkeld. In 2009 hebben in totaal 113 vrouwen een fietscursus gevolgd. Het gaat daarbij om tientallen verschillende nationaliteiten.

Doelstellingen

Voor wat betreft de achterliggende doelstellingen van dit traject verwijzen de projectcoördinatoren naar de algemene doelstellingen van het CBV. Het CBV ziet de emancipatiebevordering van migrantenvrouwen en -meisjes als haar hoofdtaak. Emancipatie staat voor mondig maken, vrijmaken en gelijkstellen in de ruime betekenis van het woord. Emancipatie verwijst naar het proces waarbij een sociale groepering vanuit een ondergeschikte, tweederangspositie volledige erkenning en volwaardige integratie verwerft.

---

4 Subsidieaanvraag CBV voor het pilotproject Samen wonen en leren in de wijk, 31 maart 2008.

Verder staat de emancipatie daarbij in het teken van het scheppen van mogelijkheden, zodat de vrouwen zich optimaal kunnen ontplooiën, zowel in eigen kring als in de Nederlandse samenleving⁵.

3.3 *Ervaringen deelnemers*

De onderzoeker heeft met drie deelnemers gesproken⁶. Ze hebben inmiddels alle drie leren fietsen bij het CBV. Hier volgt een overzicht van de belangrijkste bevindingen, waar mogelijk voorzien van quotes.

Ten eerste is gevraagd waarom de vrouwen voor deze cursus hebben gekozen. Er worden verschillende redenen genoemd. De vrouwen vonden het belangrijk om te leren fietsen en de verkeersregels te kennen:

'Ik beseftte hoe belangrijk het is om de regels van het verkeer te leren. Ik had geen idee van regels.' Een van de vrouwen gaf aan dat ze het eerst zelf had geprobeerd. Maar toen dat niet lukte besloot ze zich voor de cursus op te geven. De vrouwen gaven ook aan dat ze minder afhankelijk wilden zijn van hun man of van het openbaar vervoer. Ook het sociale aspect werd daarbij genoemd; het leek ze gezellig om samen met andere vrouwen een cursus te volgen.

Er zijn verschillende manieren waarop ze van de fietscursus gehoord hebben. Een van de vrouwen hoorde het via de buurvrouw. Een andere vrouw volgde al taalles bij het CBV en hoorde zodoende ook over de fietslessen. De derde deelnemer die we hebben gesproken zag de leskende vrouwen met hesjes van het CBV rondfietsen en dacht: *'Dat wil ik ook.'*

De onderzoeker heeft de deelnemers verder gevraagd aan te geven wat de leuke en minder leuke aspecten zijn van de fietscursus. Een belangrijke constatering is dat geen van de vrouwen een negatief aspect weet te noemen. Ze zijn vol lof over de fietscursus. Naast het feit dat ze leren fietsen - en dat ze erachter komen dat het leuk is om te fietsen - vinden ze het leuk om vrouwen te leren kennen uit alle werelddelen en met verschil-

---

5 Het Centrum voor Buitenlandse Vrouwen Tilburg, Een beschrijving naar visie, middelen en aanpak, Tilburg mei 1990.

6 Oorspronkelijk was het ook de bedoeling om enkele zogenaamde fietsvriendinnen te interviewen maar dit project is al een tijd geleden gestopt.

lende culturele achtergronden. Ze kennen elkaar in de meeste gevallen niet van te voren en moeten met elkaar Nederlands praten. *'Het is heel gezellig, er wordt veel gelachen.'* De vrouwen bespreken van alles als ze met elkaar fietsen, ze vinden het daarbij prettig om onder elkaar te zijn.

De vrouwen hebben veel geleerd van de fietscursus. En ondanks het feit dat ze het van te voren heel erg spannend vonden, hebben ze allemaal leren fietsen. Naast dat ze het fietsen zelf onder de knie hebben gekregen, vinden ze het ook heel belangrijk dat ze de verkeersregels hebben geleerd: *'Ik had geen idee wat bijvoorbeeld haaiantanden waren, maar nu wel.'* Een andere vrouw geeft aan: *'Als moeder kan ik nu aan mijn kind uitleggen waarom ik soms rechtsaf sla terwijl het nog rood is.'*

Bijdrage aan integratie en emancipatie

De vrouwen geven aan dat ze meer zelfvertrouwen hebben gekregen, nu ze hebben leren fietsen. Ze zijn minder afhankelijk van hun man, ze kunnen er nu zelf op uit en leren zo de stad beter kennen. Een van de vrouwen geeft aan dat ze in het verleden alles lopend met de buggy moest doen, nu heeft ze een fiets met zitje én een fietskar en fietst ze iedere dag. *'Ik vond het in het begin wel spannend, ik zei tegen mijn kind achterop: Niet bewegen!'* En de vrouwen hebben ondervonden hoe leuk en gezellig het is om met iemand te fietsen. Met elkaar, of met je kind(eren): *'Wat ik ook erg leuk vind is het contact met mijn kind tijdens het fietsen van school naar huis.'*

4 Zwemmen voor vrouwen in zwembad Stappegoor

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zullen we nader ingaan op de zwemavond voor vrouwen die wordt georganiseerd in zwembad Stappegoor in Tilburg. Achtereenvolgens gaan we nader in op de doelstellingen, de verwachtingen en de ervaringen van de deelnemers. Als laatste staan we stil bij de mogelijke bijdrage aan integratie en participatie.

4.2 Achtergrond en doelstellingen

Achtergrond

In 2007 is de kadernota 'Niemand Buiten Spel' opgesteld. Hierin heeft de gemeente Tilburg haar sportambities voor de komende jaren geformuleerd. Daarvoor is een visie op sportbeleid ontwikkeld - stadsbreed en bedoeld voor iedere Tilburger - die niemand buitenspel laat staan. In de nota wordt veel aandacht besteed aan doelgroepen die een achterstand hebben in te lopen, waaronder de allochtone Tilburgers. De sportstimulering van allochtonen kreeg tot op dat moment geen specifieke aandacht. Het treffen van gerichte maatregelen zou strijdig zijn met de integratiegedachte. Toch zijn impulsen die allochtone Tilburgers uitbundiger laten participeren wenselijk. Zij hebben hierin een achterstand goed te maken.

In de kadernota wordt in dit kader specifieke aandacht besteed aan allochtone meisjes en vrouwen. De meeste vrouwen en meisjes willen wel sporten, maar voelen zich niet thuis in de gemengde sportwereld. De gemeente wil daarom de werving en opleiding van een vrouwelijk kader intensiveren. Bovendien participeert de gemeente in het rijksbrede program-

ma 'Meedoen allochtone jeugd door sport'. De hierin participerende lokale partners geven allochtone meisjes specifieke aandacht⁷.

Verder is een intermediair aangesteld als flankerend beleid vanuit de nota 'Allemaal Tilburgers'. Met als resultaat dat de communicatie tussen de verschillende bevolkingsgroepen vlotter verloopt waardoor men sneller overgaat tot deelname aan onze sport- en beweegcultuur⁸.

Doelstellingen

Een van de initiatieven die in dit kader zijn ontstaan is 'Lady's Time', een initiatief voor vrouwen die graag willen zwemmen en die zich niet veilig voelen in een sportomgeving waar gemengd gezwommen wordt. Het gaat om een integratie- en participatietraject. De betreffende activiteit is niet geoormerkt voor allochtonen maar voor vrouwen. Wel is rekening gehouden met de wens van allochtone vrouwen om uitsluitend vrouwelijk personeel in te zetten voor toezicht en begeleide activiteiten, en verder om de ramen te blinderen⁹. In 2007 is dit initiatief van start gegaan. Er zijn allereerst enkele open avonden gehouden, die druk bezocht zijn (ook door veel echtgenoten). Vervolgens is de zwemavond voor vrouwen in zwembad Stappegoor gestart.

Verwachtingen

De verwachtingen vooraf waren best hoog, aldus de projectcoördinator. Omdat er met verschillende allochtone groeperingen was gesproken, leek het een gat in de markt. De verwachting vooraf was dat tussen de 100 en 200 vrouwen gebruik zouden maken van deze zwemavond. De gemiddelde deelname kwam in 2008 echter uit op 35 vrouwen per avond. Daarom is in de loop van dat jaar een onderzoek gehouden onder de bezoekersters om beter in beeld te krijgen waar ze behoefte aan hadden en wat ze vonden van het tijdstip. Het onderzoek leverde zeer diverse reacties op. Wel waren er behoorlijk wat bezwaren ten aanzien van het tijdstip. Daarom is het tijdstip veranderd van 18.00-20.00 uur naar 20.00-22.30 uur. In 2009 blijkt de gemiddelde deelname echter nog iets lager uit te komen, namelijk op 32 vrouwen per avond. De projectcoördinator geeft aan niet te weten waar de lage deelname door wordt veroorzaakt. Wel heeft een bijeenkomst met vertegenwoordigers van allochtone gemeenschappen in Tilburg enkele

---

7 November 2007, kadernota Niemand Buiten Spel, gemeente Tilburg

8 Notitie 'Vervolg Ladies Only', 9 juli 2009

9 Verslag Bijeenkomst sportaanbod zwembaden en ijsportcentrum in het kader van 'Allemaal Tilburgers', 11 september 2007

aandachtspunten opgeleverd¹⁰. Zo maken sommige vrouwen bezwaar tegen de camera's die er hangen (de beelden worden alleen in geval van calamiteiten bekeken door politie). Bovendien wordt aangegeven dat het belangrijk is te communiceren dat er echt geen mannen aanwezig zijn in het zwembad, ook geen mannelijk personeel.

4.3 *Ervaringen deelnemers*

De onderzoeker heeft met vijf deelnemers gesproken (vier allochtone vrouwen en één autochtone vrouw). Het betreft zowel vrouwen die na een paar keer zijn afgehaakt, als vrouwen die nog steeds iedere donderdagavond naar het zwembad komen (voor vrij zwemmen of voor zwemles). Hier volgt een overzicht van de belangrijkste bevindingen, waar mogelijk voorzien van quotes.

Ten eerste is gevraagd waarom de vrouwen voor deze cursus hebben gekozen. Een van de vrouwen geeft aan: *'Ik vind het leuk om een hobby te hebben, om lekker te ontspannen. Ik wilde een keer iets leuks doen.'* Sommige vrouwen wilden hun zwemdiploma halen, anderen konden vooraf al zwemmen en wilden 'vrij zwemmen'.

Alle geïnterviewde vrouwen hebben bewust voor het vrouwenzwemmen gekozen, uit religieus oogpunt (ze willen in een veilige en beschermde omgeving zwemmen), of omdat ze het nu eenmaal prettiger en/of gezelliger vinden om met alleen vrouwen te zwemmen. Eén van de vrouwen ging eerst naar de gemengde zwemles, maar vond het vervolgens toch prettiger om met alleen vrouwen zwemles te krijgen. Sommigen geven aan dat ze eerst gingen kijken op de informatieavond, om zo een idee te krijgen. *'Ik ben eerst wezen kijken met mijn dochters. Ze gingen vroeger altijd met hun vader zwemmen, maar nu dragen ze hoofddoekjes dus ik dacht dat dit wel een leuk idee was.'*

Er zijn verschillende manieren waarop ze van de zwemavond gehoord hebben. Sommigen hebben er 'via-via' in de buurt van gehoord, anderen wijzen op de brief die ze van de gemeente hebben gekregen (met daarin het

---

10 Verslag bijeenkomst over zwemmen voor vrouwen Stappegoor, 11 april 2009.

aanbod om gratis te kunnen zwemmen in Stappegoor, mits je uitkeringsge-rechtigd bent).

Vervolgens is gevraagd wat de vrouwen vinden van de zwemavond. Positieve punten zijn de gezelligheid, de sfeer die er hangt en het contact met vrouwen van allerlei nationaliteiten. *'Iedereen doet zijn ding en er wordt geen verschil gemaakt. We kijken elkaar niet raar aan.'*

En verder geven de vrouwen aan dat ze het leuk vinden om te zwemmen, en dat het goed is voor hun gezondheid. *'Voor mij is het een moment van ontspanning.'* Een van de vrouwen geeft aan dat ze de zwemleraresen heel prettig vindt. *'Ze zijn heel aardig en geven mij veel positieve aandacht.'* Er wordt ook een aantal negatieve punten genoemd. Bij twee vrouwen wogen de nadelen zo zwaar dat ze inmiddels zijn afgehaakt. Negatieve punten hebben betrekking op de kritiek van het zwempersoneel op afwijkende zwemkleding (*'Ik had een strak T-shirt over mijn zwemkleding aan, maar mocht zo niet gaan zwemmen, terwijl dat bij aquarobics altijd wel zo mag'*), het feit dat dochters onder een bepaalde leeftijd (13 jaar) niet mee mochten komen, de houding van het personeel (*'Ik voelde mij heel erg in de gaten gehouden, alsof ik een kleuter was'*) en het feit dat er camera's hangen (*'Ze hebben mij uitgelegd dat het moet, maar sommige vrouwen vinden dat hun privacy is geschonden.'*)

Ten slotte geeft één van de deelnemers aan het jammer te vinden dat de tijden veranderd zijn. Ze weet niet waarom dit is veranderd, maar ze weet wel dat daardoor sommige vrouwen zijn afgehaakt. De twee geïnterviewde vrouwen die zijn afgehaakt gaan tegenwoordig naar het zwembad in Waalwijk, waar ze veel meer aanbod hebben (bijvoorbeeld een sauna en bubbelbad) en waar ze ook op meer tijden terecht kunnen.

De onderzoeker heeft de vrouwen gevraagd wat het zwemmen hen heeft opgeleverd. De vrouwen die zwemles hebben gevolgd of nog volgen vinden het ten eerste prettig dat ze nu (bijna) kunnen zwemmen. *'Het is een prettige sport, je moet al je spieren gebruiken'* merkt een van de vrouwen op. Een andere vrouw vindt het leuk dat ze nu eindelijk met haar dochttertje kan gaan zwemmen. Verschillende vrouwen geven verder aan het erg leuk te vinden om te zwemmen. Eén van hen heeft onlangs haar A-diploma gehaald en gaat nu door voor het B-diploma.

Bijdrage aan integratie en emancipatie

Een meerderheid van de vrouwen maakt de opmerking dat de zwemavond goed is voor hun sociale contacten. Sommige vrouwen spreken met elkaar af en komen in groepjes. Het creëert saamhorigheid en de vrouwen kunnen zo hun eigen sociale netwerk vergroten. Dit geldt voor de één meer dan voor de ander. Zoals iemand aangeeft: *'Ik vind het keigezellig, maar niet voor daarna. Ik doe het verder niet zo voor de sociale contacten.'*

En naast het gezellig samen zijn kunnen de sociale contacten je ook andere dingen opleveren. Doordat je in contact komt met anderen word je meer gestimuleerd om ook andere dingen te ondernemen. *'De mond-tot-mondreclame doet zijn werk: Je hoort van elkaar wat je nog meer kunt doen, op welk adres. Ik heb bijvoorbeeld gehoord over het fitness voor vrouwen.'*

De vrouwen vinden het verder erg leuk om om te gaan met vrouwen van zoveel verschillende nationaliteiten. Je komt veel van elkaar te weten en het creëert wederzijds respect.

5 *Conclusies*

Op basis van de voorgaande hoofdstukken zijn de volgende conclusies te trekken:

- De doelstellingen zijn bij beide projecten (onder andere) gericht op integratie:
  - Doelstelling fietslessen voor allochtone vrouwen: emancipatie en integratie.
  - Doelstelling zwemmen voor vrouwen: integratie en participatie.
- De theorie ten aanzien van een apart integratieaanbod voor vrouwen laat zien dat het soms goed kan zijn om een apart integratieaanbod voor vrouwen te hebben. Dit is bijvoorbeeld het geval als het gaat om een aanbod dat specifiek is gericht op vrouwen die niet zouden deelnemen aan een gemengde groep, maar wel aan een aparte groep. Daarbij is het wel van belang om bewust te zijn van de voor- en nadelen van een apart integratieaanbod voor vrouwen.
- De vrouwen die deelnemen aan het project Fietslessen voor allochtone vrouwen zijn erg positief, ze weten geen enkel nadeel te noemen. Naast het feit dat ze hebben leren fietsen zijn ze erg enthousiast over de gezelligheid en de sociale contacten. Bovendien zijn ze een stap verder gekomen; nu ze hebben leren fietsen zijn ze onafhankelijker en hun zelfvertrouwen is toegenomen. We kunnen daarom hier de conclusie trekken dat de doelstellingen emancipatie en integratie beiden zijn gehaald.
- De vrouwen die deelnemen aan het project Zwemmen voor vrouwen (het gaat hier om een zeer diverse groep), zijn niet allemaal tevreden over het betreffende aanbod. Er is een aantal verbeterpunten te constateren, deze hebben te maken met de houding van het personeel, de openings-

tijden, de kritiek op afwijkende zwemkleding en de praktische bezwaren tegen de camera's die er hangen. Het is jammer dat sommige vrouwen daarom zijn afgehaakt en vervolgens kiezen voor een zwembad in een andere gemeente. Op basis van deze resultaten concluderen we dat de doelstellingen integratie en participatie gedeeltelijk gehaald kunnen worden.

- Als we beide projecten vergelijken dan is te concluderen dat het project Fietslessen voor allochtone vrouwen als het gaat om de bijdrage aan integratie een stapje verder gaat: de contacten met de andere vrouwen zijn ten eerste intensiever dan bij het zwemmen voor vrouwen. En verder draagt dit project sterker bij aan het gevoel van onafhankelijkheid en zelfvertrouwen.

Bijlage 1 Topiclijsten

Interviewlijst projectcoördinatoren

Introductie

Achtergrond / doelstellingen

1. Hoe is het project tot stand gekomen?
2. Wanneer is het gestart?
3. Wat zijn de doelstelling(en) van het project?
4. Wat waren vooraf de verwachtingen mbt dit project?
5. Heeft u achtergrondinformatie / beleidsstukken die ik zou mogen bekijken?
6. Vraag aan CBV: wat is de link met de gemeente in het kader van dit project?
7. In hoeverre is er overleg met de gemeente in het kader van dit project?
8. In hoeverre draagt dit project bij aan participatie?
9. In hoeverre draagt dit project bij aan integratie?

Huidige stand van zaken

10. Hoe verloopt het project?
11. Wat gaat goed en wat gaat minder goed?
12. Wat voor reacties krijgen jullie van de buitenwereld?

Deelnemers

13. Hoe zijn de deelnemers hier terecht gekomen?
14. Wat waren vooraf de verwachtingen van de deelnemers?
15. Wat voor reacties krijgt u van de vrouwen? (Wat vertellen ze?)
16. Wat vinden de vrouwen van de resultaten in de praktijk?
17. Heeft u het idee dat de vrouwen verder komen? (als het gaat om participatie en/of integratie)

Afsluiting

Dit waren mijn vragen, hartelijk dank voor uw tijd en medewerking!

Interviewlijst deelnemers

Introductie

1. Kun je kort iets over jezelf vertellen? (Naam, uit welk land, leeftijd, gezinssituatie, waar houd je je zoal mee bezig)

Achtergrond

2. Hoe ben je hier terecht gekomen?
3. Waarom heb je besloten aan deze cursus / activiteit deel te nemen?

Beoordeling cursus

4. Wat vind je leuk aan deze cursus?
5. Wat vind je minder leuk?

Voor en na de cursus

6. Wat is er veranderd voor en na de cursus? Oftewel wat heeft het je opgeleverd? (Denk aan mensen leren kennen, iets geleerd, etc.)
7. Voel je je nu meer thuis in Nederland? Kun je dat omschrijven?
8. Kun je omschrijven wat je hebt geleerd van deze cursus?
9. Merk je dat je nu meer dingen doet dan daarvoor?
10. Zo ja, wat voor dingen?
11. Wat zou je nog graag willen doen of leren?

Afsluiting

Dit waren mijn vragen, hartelijk dank voor je tijd en medewerking!

Bijlage 2 Lijst geïnterviewden

Projectcoördinatoren	Functie
Edwin Haest	Accommodatiemanager zwembad Stappengoor
Loes Versteegh	Coördinator Stap op de fiets
Jolanda Lanslots	Coördinator Stap op de fiets
Cursisten	Land van herkomst
3 deelnemers fietslessen	Tunesië, Turkije
5 deelnemers zwemmen	Nederland, Marokko, Nederlandse Antillen, Turkije

Colofon

Opdrachtgever/financier	Gemeente Tilburg
Auteurs	Drs. Marie-Christine van Dongen
Omslag	Grafitall, Valkenswaard
Uitgave	Verwey-Jonker Instituut Kromme Nieuwegracht 6 3512 HG Utrecht telefoon 030-2300799 telefax 030-2300683 e-mail secr@verwey-jonker.nl website www.verwey-jonker.nl

De publicatie kan gedownload en/of besteld worden via onze website: <http://www.verwey-jonker.nl>.

ISBN 978-90-5830-373-8

© Verwey-Jonker Instituut, Utrecht 2010.

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het Verwey-Jonker Instituut. Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.

The copyright of this publication rests with the Verwey-Jonker Institute
Partial reproduction of the text is allowed, on condition that the source is mentioned.